

En analyse af den danske borgerlønsdebat 1977-97

Uddrag af bogen ”Borgerløn. Fortællinger om en politisk idé.” Hovedland 2000. s. 209-215.

Erik Christensen

Oversigt over den danske borgerlønsdebat

Med det udviklede borgerlønsbegreb, der bygger på de fem grundperspektiver, der indledningsvist blev præsenteret, er det nu muligt at foretage en historisk samfundsvidenskabelig analyse af hovedtrækkene i den danske borgerlønsdebat i perioden 1977-97.

Den indførte skelnen mellem borgerløn som idé, element i et videnskabeligt paradigme og som politisk diskurs bruges i det følgende sammen med Bourdieus feltbegreb (eller scene) til at skelne mellem forskellige scener i samfundet, hvor der i perioden har foregået kampe om borgerløns-ideens legitimitet.

Indledningsvis vil jeg give et oversigtsbillede af strukturen i borgerlønsdebatten.

Debatten om borgerløn i Danmark har i de sidste 20 år udviklet sig ujævnt i forskellige faser og været ført på forskellige planer (scener) i forskellige perioder med forskellige politiske aktører involveret.

I de tre faser skelnes der mellem forskellige underscener inden for det politiske felt. I 1980'erne skelnes mellem en scene for sociale bevægelser og en partipolitisk scene, og for 1990'erne mellem et felt for den brede politiske offentlighed, et partipolitisk felt, et bureaukratisk felt samt et samfundsvidenskabeligt felt.

Figur 14. Den danske borgerlønsdebats struktur

	Sidst i 1970'erne og først i 1980'erne	1980'erne	Først i 1990'erne
Felt/ scene	Idescenen	1. Scene for sociale bevægelser 2. Idescenen	1. Den brede politiske offentlighed 2. Det partipolitiske felt 3. Det bureaukratiske felt 4. Det samfundsvidenskabelige felt
Reformatører	Idepolitiske »outsidere«	1. Ny social bevægelse: »Midteroprøret« 2. Filosofer	Nye politiske netværk, marginaliserede, »outsidere« i den offentlige debat, kritiske minoriteter i politiske partier
Modspillere	De gamle ideologier og »systemer«	De gamle politiske partier og fagforeninger	Ministre, de politiske partiers ledelser, kommissioner, de dominerende paradigmer, uafhængige aktører

	Sidst i 1970'erne og først i 1980'erne	1980'erne	Først i 1990'erne
Tema, Dagsorden, Fortællinger	Fortællinger om: Ideologiernes og industrialismens krise: »grænser for vækst« og »kontraproduktivitet« kontra fortællinger om nye samfundsbilleder og -systemer	Spaltning mellem: 1. Tekniske fortællinger: konkrete reformforslag (ungdoms- og sabbatsborgerløn) 2. Utopiske fortællinger	Velfærdsstatens krise: Strukturen i arbejdsmarked- og socialsystemet: 1. Et dominerende økonomisk paradigme kontra et nyt borgerlønspadigme 2. En politisk borgerlønsfortælling over for en hegemonisk vækst- og »aktiveringsfortælling« (borgerlig eller socialdemokratisk)
Ide-, paradigme-diskursskift	Ide- og paradigmeskift	Ekskludering og inkludering af borgerlønsdiskursen	Ekskludering og inkludering af et borgerlønsparadigme og en borgerlønsdiskurs Skabelsen af den nye »aktiveringsdiskurs«

I slutningen af 1970'erne og i begyndelsen af 1980'erne blev borgerlønstanken født af outsiders i forskellige idépolitiske miljøer. Det betød, at debatten især koncentrerede sig om borgerlønsideens filosofiske og samfundsvidenskabelige lag. Hos flere af disse pionerer var borgerlønstanken udtryk for et tydeligt idé- og paradigmeskift.

I 1980'erne blev der skabt en egentlig politisk moddiskurs af en ny social bevægelse (»midteroprøret«), der forsøgte at sætte borgerlønsproblemet på den partipolitiske dagsorden. Det lykkedes kun delvist, hvilket betød, at debatten ikke rigtig spredte sig, men forblev på idéscenen og scenen for sociale bevægelser.

I begyndelsen af 1990'erne kom borgerlønsdebatten op på en ny måde. Den politiske diskurs blev nyformuleret. Idéen blev nu diskuteret som politisk strategi og konkret mulighed for ændring af velfærdssamfundet. Debatten blev rejst »fra neden« af nyere og bredere politiske kredse på tværs af politiske skillelinier, men også »fra oven« af forskellige kommissioner, forskere og politikere.

Denne gang blev den skabt i en konfrontation med den hegemoniske vækstdiskurs og kom derved ind på den parlamentariske politiske scene og det bureaukratiske felt (kommissioner).

Når det i begyndelsen af 1990'erne lykkedes at få borgerlønstanken diskuteret i den brede offentlighed som del af den politiske dagsorden, skyldtes det, at borgerlønsdiskursen blev skabt og fremtrådte som en moddiskurs til den dominerende arbejdsmarkeds- og socialpolitiske diskurs i debatten om velfærdssamfundets krise og fremtid. Den formåede i en kort periode at artikulere nogle udbredte stemninger i befolkningen og skabe kimene til et helt nyt alliancemønster mellem grupper på tværs af en række politiske skel. Men det lykkedes ikke at vinde flertal for tanken i nogle af de etablerede politiske partier.

Når borgerlønstanken som politisk diskurs blev nyudviklet, hang det også sammen med, at den idémæssige, videnskabelige og politiske debat om borgerløn i en kort periode blev koblet sammen. På den ene side støttede den hegemoniske politiske vækstdiskurs sig på de dominerende økonomiske videnskabelige forståelser, på den anden side hentede den nye borgerlønsdiskurs støtte i dele af de nye videnskabelige borgerlønsparadigmer, der var udviklet i 1980'erne.

Men borgerlønsdiskursen blev samtidig i denne periode mødt med kraftige retoriske udgrænsningsforsøg fra de etablerede politiske partier og en række ministre, og institutionelle udgrænsningsforsøg fra kommissioner og embedsmandsrapporter.

Det var en af årsagerne til, at borgerlønsdiskursen midt i 1990'erne igen forsvandt som muligt alternativ fra den officielle politiske dagsorden. En anden faktor var, at borgerlønsdiskursen ikke formåede at vinde opbakning fra centrale aktører i den kritiske offentlighed. Her var borgerlønstanken enten for kontroversiel og blev derfor usynliggjort eller den blev ignoreret og latterliggjort.

Som fremhævet i den teoretiske forståelsesramme ses borgerlønstanken som værende udtryk for et idé- og paradigmeskift og som en alternativ politisk moddiskurs, der er blevet forsøgt ekskluderet og/eller inkluderet.